

beschrijving van de 'foute' Jaap Schrieke duikt regelmatig zijn 'goede' broer Bep op, met wie Jaap een vooraanstaande Indische carrière en een wetenschappelijk vervolg daarop gemeen had. Opnieuw pas op de laatste pagina van het boek stelt Vogel de vergelijking van Jaap Schrieke met zijn collega in het Indische staatsrecht H. Westra, die NSB-burgemeester van Den Haag werd, en zijn goede collega J. H. W. Verzijl aan de orde. In het opstel over Van Dam lezen we onverwacht dat de eerder beschreven Snijder een broer had die ook tot de SS behoorde.

Wellicht kan in een volgende beschrijving het aantal 'collaborateurs van niveau' worden uitgebreid met bijvoorbeeld de Amsterdamse rechtshistoricus L. J. van Apeldoorn, dominee W. Th. Boissevain, de filosoof Tobie Goedewaagen (klasgenoot van Snijder aan het Stedelijk Gymnasium in Utrecht), de publicist en waarnemend burgemeester van Den Haag in oorlogstijd H. C. van Maasdijk (ook goed vooreen duo-biografie met zijn 'goede' broer Iohan Gerard, die van 1933 tot 1940 correspondent van *De Telegraaf* in Berlijn was), de theoreticus van de NSB en tijdens de oorlog procureur-generaal bij het Gerechtshof in Den Haag R. van Genechten en de hierboven genoemde vakgenoten. Over deze personen zou dan wel tevoren een matrix van soortgelijke vragen dienen te worden gelegd, die mede aan de hier besproken studie te danken zijn.

Tot slot: de datum 29 februari 1943 (134) heeft nooit bestaan; derhalve is het niet aannemelijk dat er op die dag een audiëntie heeft plaatsgevonden, noch bij de Generalkommissar für Verwaltung en Justiz Wimmer, noch bij enig andere aan de christelijke jaartelling onderworpen aardbewoner.

B. G. J. de Graaff

J. Dohmen, O. Steens, *Bevrijding en bezetting. Vijftig jaar Algemene Studenten Vereniging Amsterdam* (Amsterdam: Vossiuspers AUP, 1995, 283 blz., f25,-, ISBN 90 5629 012 6).

*Bevrijding en bezetting* is de wat curieuze titel van het gedenkboek van de Algemene Studenten Vereniging Amsterdam (ASVA). In dit boek besteden Jos Dohmen en Oscar Steens aandacht aan de vijftigjarige geschiedenis van de ASVA, de overkoepelende studentenvereniging voor alle Amsterdamse studenten.

De auteurs gaan in de eerste hoofdstukken in op het ontstaan van de idee van een algemene studentenvereniging. Volgens hen was de roep om zo'n vereniging voor het eerst te horen aan het einde van de negentiende eeuw, toen onder invloed van de verzuiling de eenheid in de Amsterdamse studentenmaatschappij verloren dreigde te gaan. Als reactie op deze 'versnippering' ontstonden er, volgens Dohmen en Steens, plannen voor een nauwere samenwerking tussen de verschillende studentenverenigingen, maar door de grote verdeeldheid onder de studenten liepen alle pogingen tot het vormen van een eenheid op niets uit. De basis voor een samenwerkingsverband werd tijdens de Tweede Wereldoorlog gelegd, toen volgens Dohmen en Steens de anti-Duitse gevoelens de studenten steeds meer tot elkaar brachten en het saamhorigheidsgevoel sterk genoeg werd om een vereniging voor alle Amsterdamse studenten op te richten. Het resultaat was de stichting van de ASVA op 25 mei 1945.

Vervolgens gaan de schrijvers in de hoofdstukken 4 tot en met 7 in op de eerste jaren na de oprichting van de ASVA. Zij komen hier tot de conclusie dat de ASVA in de jaren veertig geen sterke vereniging was. De eenheid die tijdens de oorlog onder de studenten was ontstaan, was van korte duur en zou uiteindelijk ten onder zijn gegaan door de restauratieve neigingen van de traditionele corpora. Hoewel de zo gewenste vernieuwing van de studentengemeenschap uitbleef, menen de schrijvers dat de ASVA in de jaren veertig en vijftig veel nuttig werk heeft

gedaan door het creëren van sociale voorzieningen voor de armlastige studenten, die in deze periode massaal naar de universiteit toestroomden.

De jaren zestig vormen, volgens de auteurs, de meest roerige periode van de ASVA. In de hoofdstukken 8,9 en 10 beschrijven zij hoe de ASVA in deze periode haar hoogtepunt beleefde door de groei van het aantal studenten en de impopulariteit van het traditionele studentenleven. Daarnaast kreeg de ASVA veel bekendheid doordat de vereniging van zich liet spreken met acties voor democratisering van universiteit en samenleving. De ervaring van de ASVA was volgens de schrijvers kort maar hevig, want na 1969 werd de ASVA, als gevolg van een ideologische richtingsstrijd binnen de vereniging, geconfronteerd met een ontstellend ledenverloop, waardoor zij steeds meer invloed verloor.

De laatste vier hoofdstukken bestrijken de gebeurtenissen in de jaren zeventig-negentig. Volgens Dohmen en Steens was de populariteit van de ASVA eind jaren zeventig zover gekelderd dat de enige nog zichtbare functie die zij vervulde het werk in de universiteitsraad was. Financiële middelen, een bestuurlijk kader en een achterban ontbraken. Gedurende de jaren tachtig nam een groepje studenten echter de handschoen op en redde daarmee, volgens de schrijvers, de vereniging van een wisse dood. Met name de perikelen rond de studiefinanciering en de tempobeurs deden de Amsterdamse studentenvereniging weer opleven. De huidige ASVA wil, zo menen de auteurs, weer een vereniging zijn voor alle Amsterdamse studenten en probeert weer aansluiting te krijgen bij andere Amsterdamse studentengroeperingen, waarmee volgens Dohmen en Steens 'de cirkel rond is'.

Het ASVA-gedenkboek is een goed verzorgde en zeer gedetailleerde studie geworden, die een beeld geeft van de ontwikkelingen van de Amsterdamse studentenwereld in de afgelopen eeuw. De gedetailleerdheid heeft overigens wel een keerzijde, want hoewel de schrijvers een vlotte pen hanteren, raakt men met enige regelmaat de draad van het verhaal kwijt door de schier oneindige lijst van verenigingen en personen die in de geschiedenis van de ASVA een rol hebben gespeeld. Wellicht had een wat globalere uitwerking hier een oplossing kunnen bieden. Jammer is ook dat de auteurs gekozen hebben voor een chronologische weergave, geheel volgens de regels van het genre, zonder daarin een thematiek aan te brengen. Desalniettemin is het werk van Dohmen en Steens een lezenswaardig boek en zal het met name voor hen die iets met de ASVA uitstaande hebben gehad een feest van herkenning zijn.

Milo van der Burgt

W. Drees, *Op de kentering. Een sociaal-democratische visie op Nederland en de wereld na de bevrijding*, H. Daalder, J. H. Gaemers, ed. (Amsterdam: Bert Bakker, 1996, 248 blz., f34,90, ISBN 90 351 1654 2).

De latere minister-president W. Drees was al tijdens de bezettingstijd in de illegaliteit een invloedrijk politicus, binnen en buiten zijn partij. Daarbij kon hij bogen op zijn politieke ervaring als wethouder van Den Haag en als een prominent lid van de Tweede-Kamerfractie van zijn partij, de SDAP. Onder de Duitse bezetting was hij als fractieleider van de ontbonden SDAP eerst betrokken bij het overleg van de zes grote partijen in het Politiek Convent, maar werd daarna voorzitter van het Vaderlands Comité, van het Groot-Burgercomité, van de Contact-Commissie van de Grote Advies-Commissie en lid van het College van Vertrouwensmannen. Ook onderhield hij tal van contacten met partijkader en partijleden in het land.

Tijdens een onderduikperiode in Amsterdam tussen 1 april 1943 en september 1944 werkte hij aan een boek met beschouwingen over de situatie in de wereld en in Nederland na de